

Fejér vármegye egyetlen megmaradt zsinagógája

A sárbogárdi zsinagóga története

Zámbó Nóra

Csibrik Alexandra

Jákob Zoltán

Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnázium

Miért a zsinagóga? Témaválasztás indoklása

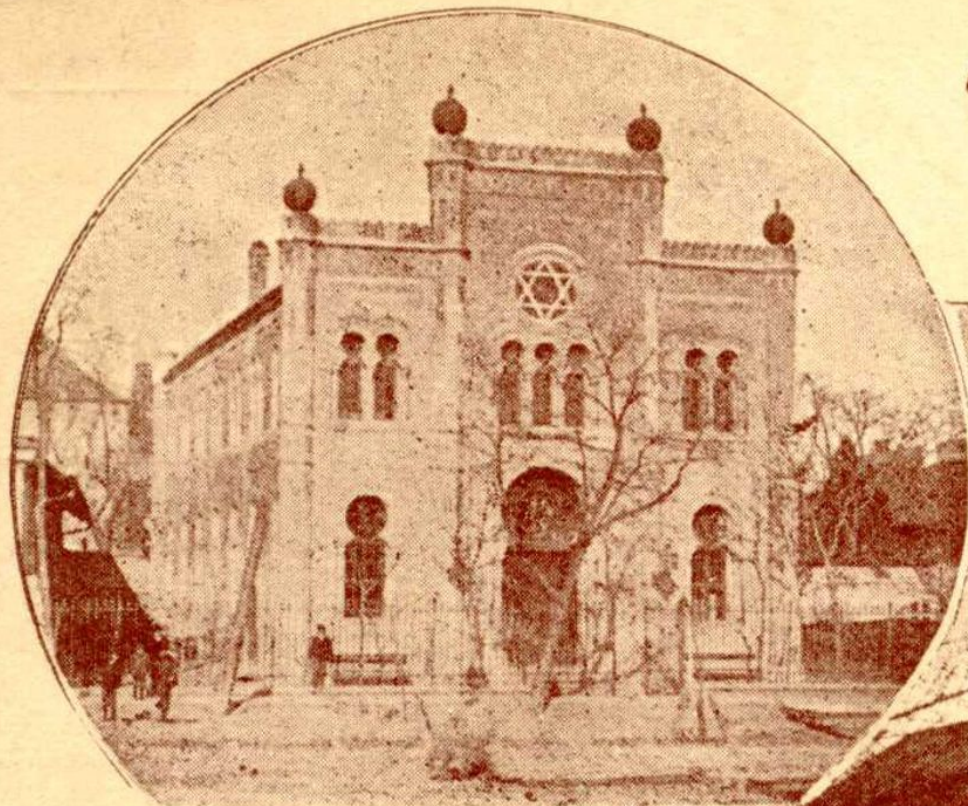

A zsinagóga nyugati homlokzata a főutca felől. Előtte az elbontott iskola és rabbilakás hült helye.

A zsinagóga földrajzi elhelyezkedése a városban, a Bercsényi utcában.

Üdvözlét Székesfehérvárról.

Orthodox izraelita hitközség temploma.

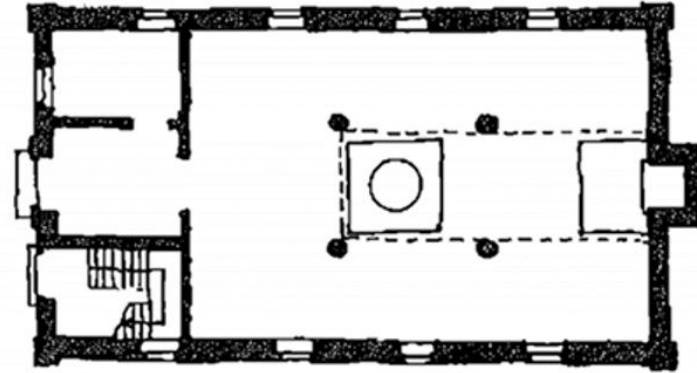

Neolog izraelita hitközség temploma.

Az elkészült zsinagóga

Az 1879-ben elkészült zsinagóga alaprajza.

✪ Elhelyezkedése:

- ✧ Kelet-nyugati tájolású, ortodox zsinagóga a Bercsényi utcában, a rabbilakás és az zsidó iskola mögött

✪ Méretei:

- ✧ alapterület: 12,00x21,45 m (257,4 m²)
- ✧ belmagasság: 7,6 m

✪ Anyaga:

- ✧ mindszentí terméskő, részleges narancssárga pucolás

A megkopott kőtáblák a bejárat felett.

Az elkészült zsinagóga

A megkopott kőtáblák a bejárat felett.

A zsinagóga egy két világháború közti képeslapon.

Az elkészült zsinagóga

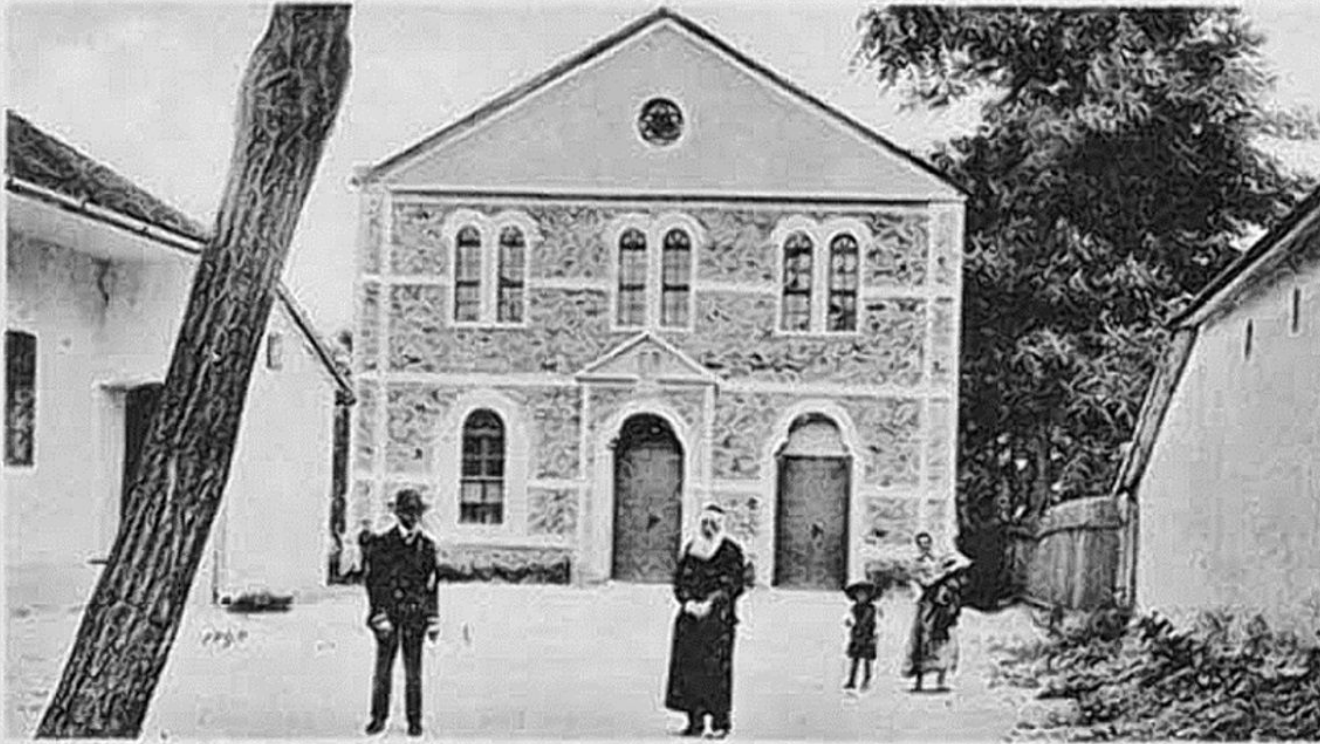
A megkopott kőtáblák a bejárat felett.

A sárszentmiklósi evangélikus templom.

A zsinagóga külseje

*„...azért ott volt mindennap istentisztelet, mert hát azért tíz ember összejött.
Voltak nagyon vallásos öreg emberek, főleg öregek...”*

ÜDVÖZLET SÁRBOGÁRDRA.

Int. templomban.

A zsinagóga egy képeslapon, 1900 előtt. A kőfalat tagoló, fehérnek látszó csíkok a valóságban narancssárgák voltak, mint az evangélikus templomnál.

A régi iskola és rabbilakás L-formájú épülete.

Esküvő a harmincas években a zsinagóga udvarán.

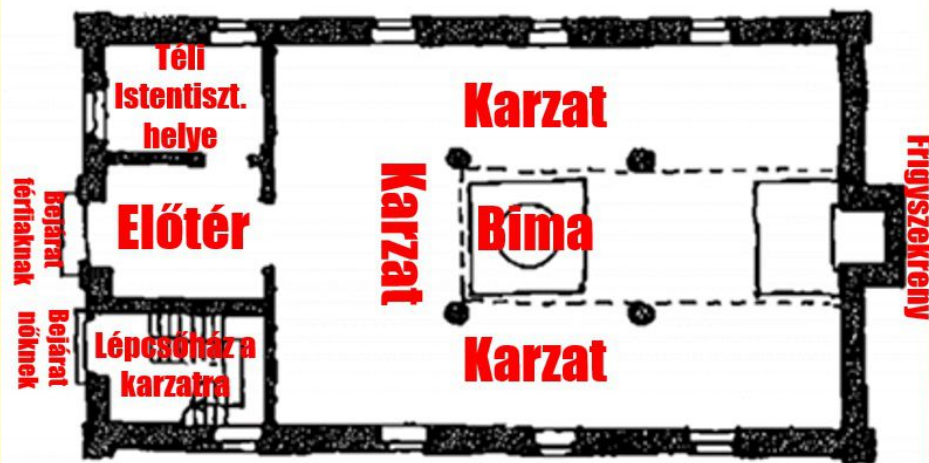
„A templomban kétoldalt végigvonuló női karzat volt. A terem nyugati felén a bejárat fölött emelvény is volt, itt énekelt fiúkórus is alkalmanként. A padok okkersárgák voltak.”

A Bethlen téri zsinagóga belseje. Elöl, középen a bima, vasráccsal kerítve, fent, körbe a karzat.

A zsinagóga belseje

A zsinagóga belső terei az alaprajzon.

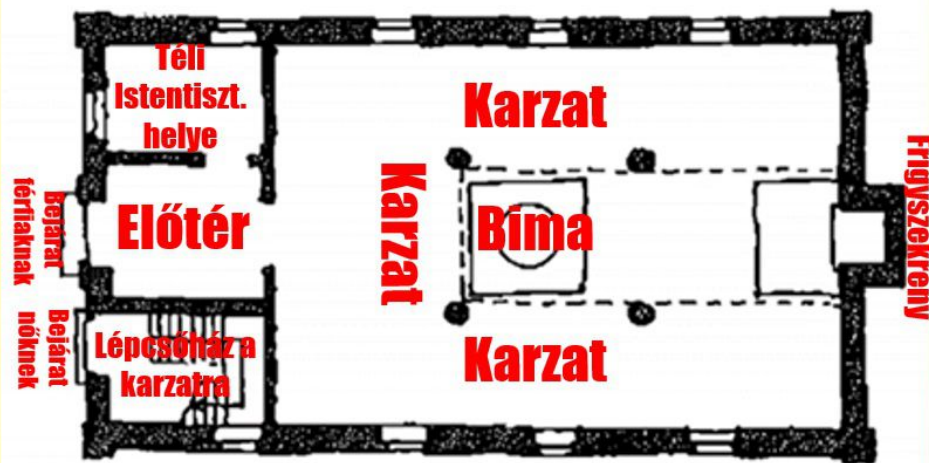
„Ortodox templom volt. Emeleten ültek a nők, a földszinten a férfiak. Fa ráccsal volt elválasztva... nagyon szép karban volt tartva.”

„...vízszintesen két-két padsor, és akkor középen meg egy ilyen karzat. És akkor nagy ünnepen megtelt. Akkor jöttek a nők is... csak pénteken, szombaton jöhettek a nők be, hétköznap nem mentek a nők.”

„A templomban kétoldalt végigvonuló női karzat volt. A terem nyugati felén a bejárat fölött emelvény is volt, itt énekelt fiúkórus is alkalmanként. A padok okkersárgák voltak.”

A zsinagóga belseje

A zsinagóga belső terei az alaprajzon.

„Ortodox templom volt. Emeleten ültek a nők, a földszinten a férfiak. Fa ráccsal volt elválasztva... nagyon szép karban volt tartva.”

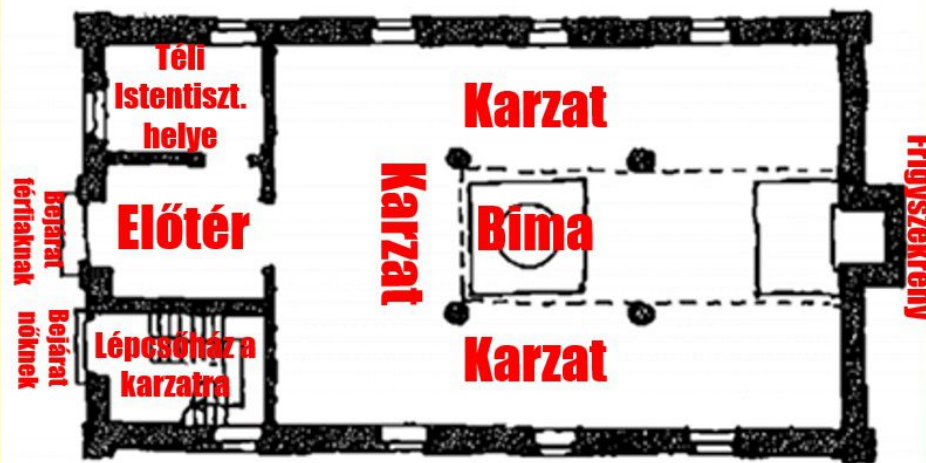
„...vízszintesen két-két padsor, és akkor középen meg egy ilyen karzat. És akkor nagy ünnepen megtelt. Akkor jöttek a nők is... csak pénteken, szombaton jöhettek a nők be, hétköznap nem mentek a nők.”

A Bethlen téri zsinagóga belseje. Elöl, középen a bima, vasráccsal kerítve, fent, körbe a karzat.

„A templomban kétoldalt végigvonuló női karzat volt. A terem nyugati felén a bejárat fölött emelvény is volt, itt énekelt fiúkórus is alkalmanként. A padok okkersárgák voltak.”

A zsinagóga belseje

A zsinagóga belső terei az alaprajzon.

„Ortodox templom volt. Emeleten ültek a nők, a földszinten a férfiak. Fa ráccsal volt elválasztva... nagyon szép karban volt tartva.”

„...vízszintesen két-két padsor, és akkor középen meg egy ilyen kerzat. És akkor nagy ünnepen megtelt. Akkor jöttek a nők is... csak pénteken, szombaton jöhettek a nők be, hétköznap nem mentek a nők.”

A Kazinczy utcai zsinagóga mennyezetének kék festése Dávid-csillagokkal

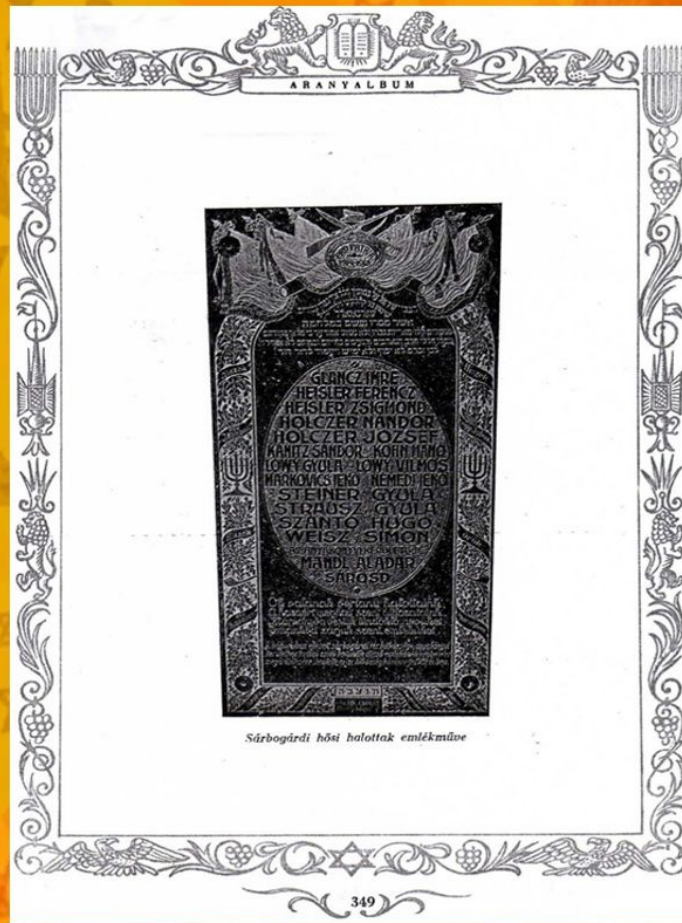
Frigyszekrény és emléktábla

"A frigyszekrényben 5 db Tóra volt elhelyezve, melyek ezüstitárgyakkal voltak feldíszítve. Ez volt Mózes öt könyve."

"Bevonult összesen 70, ebből hősi halált halt 16 = 22,87%"

A frigyszekrény kiugró része a keleti oldalon. Felette az elfalazott, kör alakú ablak.

A hősi halottak emléktáblája A magyar hadviselt zsidók aranyalbuma c. könyvből.

Frigyszekrény és emléktábla

"A frigyszekrényben 5 db Tóra volt elhelyezve, melyek ezüstitárgyakkal voltak feldíszítve. Ez volt Mózes öt könyve."

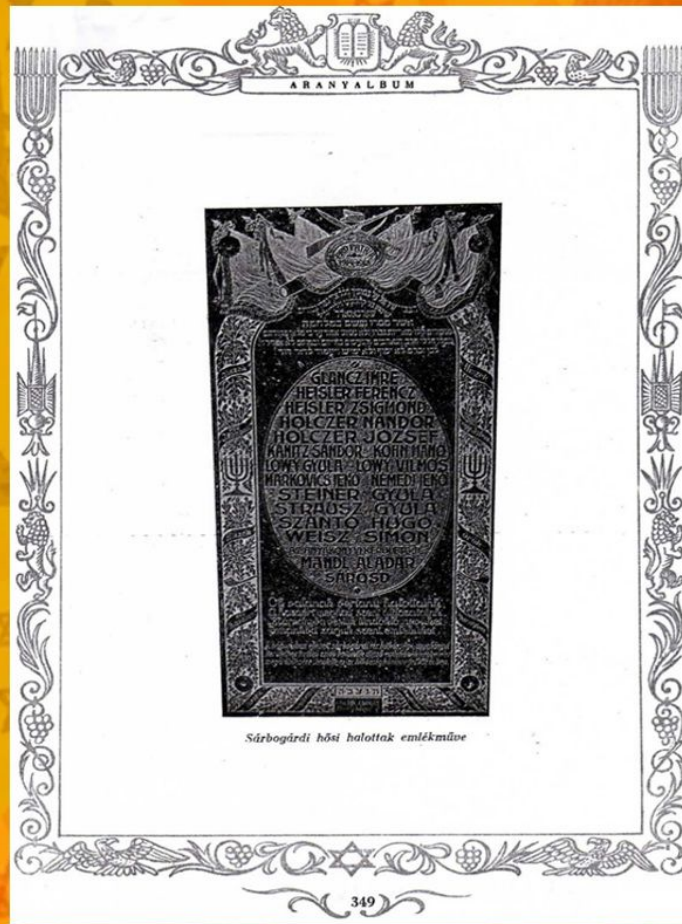

A ravatalozó az izraelita temetőben.

"Bevonult összesen 70, ebből hősi halált halt 16 = 22,87%"

Tóraszekrény és tartalma, Bethlen téri zsinagóga

Sárbogárdi hősi halottak emlékműve

A hősi halottak emléktáblája A magyar hadviselt zsidók aranyalbuma c. könyvből.

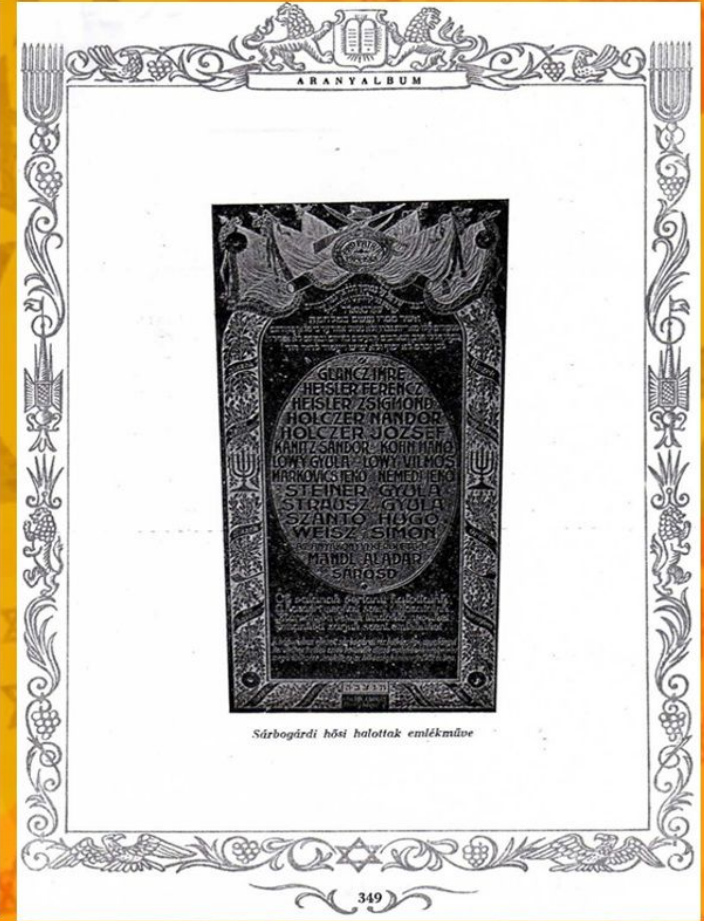
Frigyszekrény és emléktábla

Tóraszekrény és tartalma, Bethlen téri zsinagóga

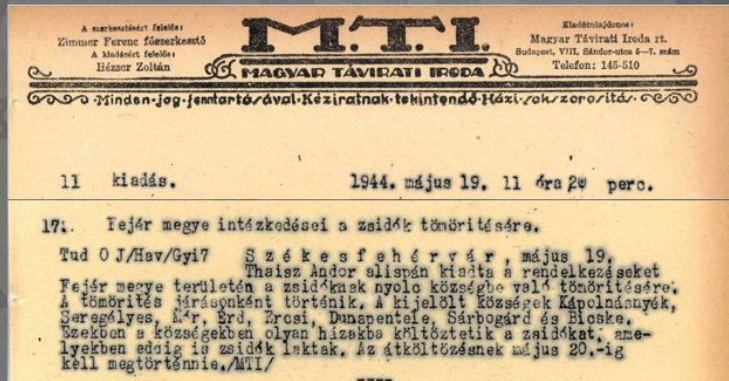
Az emléktábla a ravatalozóban. A szélén két oldalt a Magyar Hiszekegy olvasható.

A hősi halottak emléktáblája *A magyar hadviselt zsidók aranyalbuma* c. könyvből.

Holokauszt Sárbogárdon

„...egy éjjel elvitték el őket, és hajnalra eltűntek.”

Az MTI híre a megyei – és sárbogárdi – gettósításról, 1944.

„Sárbogárdon cudar világ volt, az egyike a legrosszabb helyeknek. Mindet elvitték. Nem volt jó világ. Senkinek.”

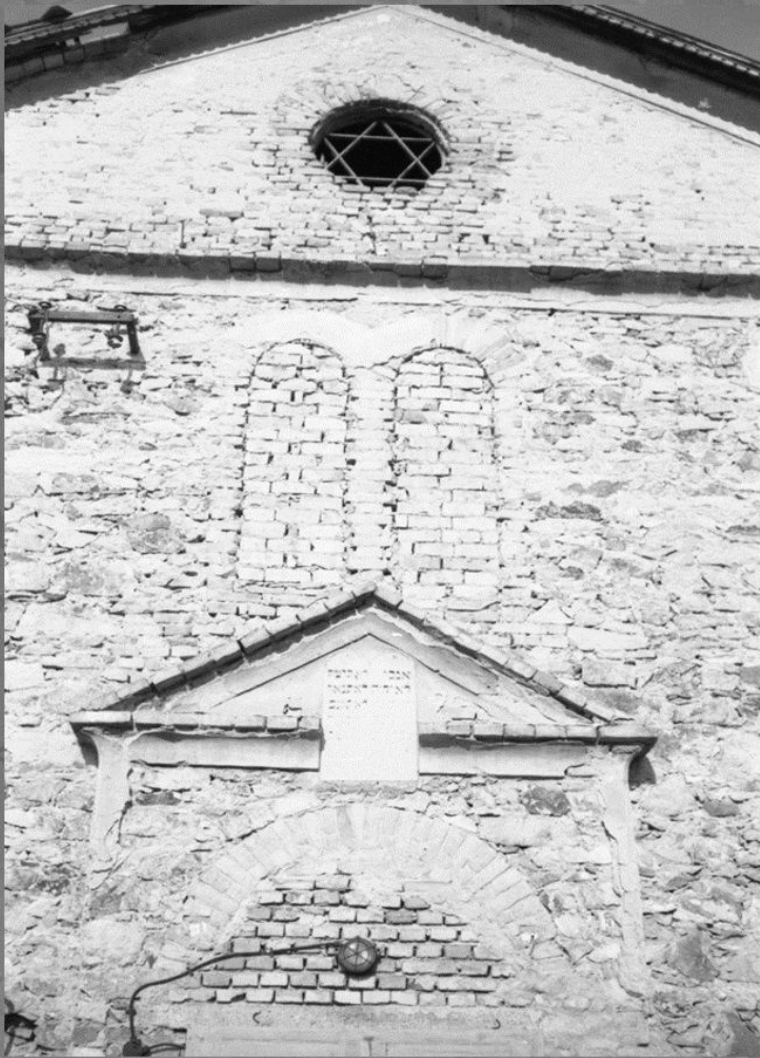
1944. március 19. német megszállás

- ❖ **április-június: kifosztás és gettósítás Sárbogárdon, a zsinagóga lezárása**
- ❖ **július 1-6. a helyi zsidóság deportálása**
- ❖ **december 4. a zsinagóga kifosztása**

Év	A zsidók száma (fő)	Összlakosság	A zsidóság aránya
1910	459	11686	3,9
1920	450	12052	3,7
1930	423	12473	3,4
1941	324	13104	2,5
1944	245		
1945	44		

A zsidóság számának változása Sárbogárdon, 1910-1945.

Holokauszt Sárbogárdon

A romos zsinagóga homlokzata 1985-ben. Az épület a háború után sem lehetett jobb állapotban.

A holokauszt emlékműve Sárbogárdon az izraelita temetőben. 1947-ben készült el, rajta 414 zsidó mártír neve (251 sárbogárdi, 163 vidéki).

Sic transit... a zsinagóga 1945 után

- ✪ 1945. a túlélők visszatérése
- ✪ 1945-48. a zsinagóga helyreállítása
- ✪ 1954. A hitélet megszűnése
- ✪ 1967. A zsinagóga az ÁFÉSZ tulajdonába kerül
- ✪ 1967-2021. A zsinagóga ruházati és bútorbolt
- ✪ 2022. A volt iskola és rabbilakás elbontása

Készül a kézilabdapálya a gimnáziumban. Háttérben a zsinagóga, betört – de még a helyükön lévő – ablakokkal.

Sic transit... a zsinagóga 1945 után

Készül a kézilabdapálya a gimnáziumban. Hátterben a zsinagóga, betört – de még a helyükön lévő – ablakokkal.

Befalazott íves ablakok, újonnan vágott szögletesek és új bejárat oldalt, rámpával. A zsinagóga 1985-ben...

Sic transit... a zsinagóga 1945 után

Készül a kézilabdapálya a gimnáziumban. Háttérben a zsinagóga, betört – de még a helyükön lévő – ablakokkal.

...és 2020-ban. Rendezetlen környezet, mindenütt gaz.

Úton az újjászületésbe

- ✪ 2005. A zsinagóga műemléki védetség alá kerül
- ✪ 2007. „Ami megmaradt” Sárbogárd zsidó öröksége c. kiállítás a zsinagóga padlásán talált tárgyakból
- ✪ 2012. A zsinagóga újbóli „felfedezése” (Alpern Bernadett)
- ✪ 2014. Lakk Norbert: A Sárbogárdi zsidóság története
- ✪ 2018. Kiállítás a gimnáziumban

Néhány, a zsinagóga padlásán talált irattöredék.

A kiállítás a gimnázium aulájában, 2018-ban.

A kiállítás képei 2007-ben. A második képen, középen Aranka néni.

Úton az újjászületésbe

- ✪ 2005. A zsinagóga műemléki védetség alá kerül
- ✪ 2007. „Ami megmaradt” Sárbogárd zsidó öröksége c. kiállítás a zsinagóga padlásán talált tárgyakból
- ✪ 2012. A zsinagóga újbóli „felfedezése” (Alpern Bernadett)
- ✪ 2014. Lakk Norbert: A Sárbogárdi zsidóság története
- ✪ 2018. Kiállítás a gimnáziumban

A kiállítás a gimnázium aulájában, 2018-ban.

A zsinagóga 2012-ben. Alpern Bernadett felvétele.

Újjászületés

Meghívó

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK ÖNT A

holokauszt Sárbogárd és környékbeli zsidó áldozatairól való megemlékezésre,

MELYET

📅 **2022. JÚLIUS 24-ÉN, VASÁRNAP 16:00**
ÓRAI KEZDETTEL TARTUNK A

📍 **SÁRBOGÁRDI IZRAELITA TEMETŐBEN,**
A ZSIDÓ ÉS A KERESZTÉNY EGYHÁZAK KÉPVISELŐIVEL.

A PROGRAMOT A ZSINAGÓGÁBAN FOLYTATJUK, MELY IDÉN AZ ALBA RÉGIÓ KULTURÁLIS EGYESÜLET TULAJDONÁBA KERÜLT. AZ IDEGLENES KIÁLLÍTÁSON LÁTHATJUK:

- Alpern Bernadett Used Stones (Másra használt kövek) című zsinagóga fotóit, valamint
- a Képek és emlékek az eltűnt Sárbogárdi zsidóság életéből - Lakk Norbert könyvéből - készült tablókat.

Szeretettel várjuk a világi és egyházi szervezetek képviselőit,
az elszármazottakat és helybelieket.

1944 Emlékezzünk együtt,

A szervezők

2022

2022. Az Alba Régió Kulturális Alapítvány megvásárolja a zsinagógát, megkezdődik az épület renoválása

202?. A zsinagóga kiállítóterként, hangverseny- és rendezvényteremként működik, állandó zsidó helytörténeti tárlattal

Meghívó a 2022-es, kiállítással egybekötött megemlékezésre.

A megemlékezés képei 2022. július 24-én a zsinagógában.

Újjászületés

A helyére került homlokzati ablak színes üvegeivel.

Zajlik a felújítás, 2022.

